

Příslušnost člověka k národu; konflikty mezi národy

7. ledna 1917, Dornach, GA 174

Rudolf Steiner

Vztah národní duše a jednotlivých článků individuální lidské duše

[...] O příslušnosti člověka k tomu či onomu národu jsme uvažovali z různých hledisek [...]. Člověk si v sobě ovšem nese i to, co je obecně lidské, aniž by se to individualizovalo, specifikovalo do té či oné národnosti, což si můžeme díky duchovní vědě plně uvědomit, protože vše, co tvoří hlavní obsah anthroposoficky orientované duchovní vědy, platí skutečně pro každého člověka, bez jakéhokoli skupinového rozdílu. A když se na národnostní rozdíly díváme z anthroposofického hlediska, pak se na ně také díváme jinak než z neanthroposofického hlediska, neboť jaksi objektivně bereme v úvahu to, co je základem těchto rozdílů.

Jsme si vědomi trojčlennosti naší duše v duši pocitové, rozumové neboli duši hlubšího citění a duši vědomé, přičemž tyto tři články jsou vyplňovány, produčovány a ožiovány jástvím. Duše pocitová je ta, která je zvláště ovlivňována italskou národní duší, když síly a impulzy národní duše působí v duších jednotlivých lidí. Duše rozumová neboli duše hlubšího citění v jednotlivém člověku je zvláště vnímavá pro francouzskou národní duši, duše vědomá pro britskou, Já pro duše střeoevropských národů a duchovní své-bytí pro národní duše slovanských národů. Jestliže toto poznáme a pochopíme, neměli bychom být již sváděni k tomu, abychom si činili úsudky způsobem, jakým velmi často činěny jsou.

Někdo, kdo tyto věci slyšel, se rozlítil, protože zaslechl, že anthroposofická duchovní věda interpretuje německý národ tak, jako by národní duše působila v Já. - Jeho omylem bylo, že to považoval za něco vyššího, než když je národní duše ovlivňována duše vědomá. To byla jeho chyba! V duchovní vědě jsou věci stavěny objektivně vedle sebe. Duše národů mají své úkoly a ty spočívají v tomto působení [v lidských duševních člancích]. Musíme si však uvědomit, že co se týče tohoto působení duše národa v lidské duši, právě v našem pátém poatlantském údobí se musí odehrát určitý vývoj. A jako první článek tohoto vývoje se v podstatě museli cítit ti, kdo nyní tíhnou k anthroposoficky orientované duchovní vědě.

Působení národnosti skrze krev a skrze karmu

Čím vlastně působí národní duše v duši člověka? Budeme-li - takové, jaké lidstvo je - sledovat, co se s ohledem na tuto věc děje, musíme říci: Působení národní duše v individuální lidské duši je zprvu podvědomé a jen zčásti vystupuje do vědomí. Člověk cítí svou příslušnost k tomu či onomu národu a působení národní duše na individualitu člověka se děje hlavně oklikou přes mateřský princip. Mateřský princip je začleněn do národní duševnosti. Tím, co člověka jako fyzicky-éternou přírodní bytost spíše vytrhuje ze skupinosti, je působení otcovského impulzu. To jsem v uplynulých letech nejdříve rozebíral. Pro křesťanský světonázor je to vyjádřeno již v evangeliích. O tom jsme však v minulých letech mluvili.

Tak jak se dnes věci zatím mají, působí národnost v člověku skrze krev a skrze to, co krvi odpovídá v éterném těle. Samozřejmě tu máme co dělat s víceméně animálním impulzem, který pro naprostou většinu dnešních lidí také animálním zůstává. Člověk patří k určitému národu skrze svou krev. Které tajuplné síly a impulzy v krvi působí, je těžké podrobně rozebrat, protože tyto impulzy jsou neobyčejně mnohotvárné a rozmanité. Spočívají však pod povrchem vědomí. Mnohem vědoměji žije člověk ve všem, co v něm bez rozdílu národa žije jako lidskost. Proto také bude patos, vášeň, afekt, s nímž se člověk cítí být příslušníkem nějaké národnosti, vystupovat s jistou elementární silou. Člověk nebude usilovat o to, aby uplatnil logické důvody nebo soudy, jde-li o určení nebo o pocítování vlastní příslušnosti ke své národnosti. Krev a srdce, které je pod vlivem krve, jej nechává žít v národnosti. Impulzy, které tu připadají v úvahu, jsou podvědomé a člověk hodně získá již tím, jestliže si tento podvědomý charakter uvědomí. Právě s ohledem na to je důležité, jestliže člověk, který přistupuje k duchovní vědě, sám v sobě projde vývojem, jestliže s ohledem na tyto věci pociťuje jinak než ostatní lidstvo.

Když se lidí, kteří nepatří k duchovní vědě, zeptáte, jak jsou spojeni se svou národností, řeknou a musí říci: Krví! - To je jediná myšlenka, kterou si o vlastní příslušnosti ke své národnosti dovedou vytvořit. Duchovní vědec má zvolna dospět k tomu, že si nebude odpovídat takto, nýbrž jinak. Kdyby se zvolna nedokázal vyvíjet k této jiné odpovědi, pak by duchovní vědu bral jen teoreticky, nikoli ve vlastním smyslu prakticky a živě. Zatímco tedy ten, kdo není duchovním vědcem, si dovede dát jen odpověď: Se svou národností jsem spojen krví, krví hájím to, co žije v národu, krví cítím povinnost identifikovat se se svou národností - musí si duchovní vědec dát jinou odpověď: S národností jsem spojen karmou, neboť je součástí karmy. - Jakmile zavedeme pojmy karmy, celý tento vztah zduchovníme. A zatímco člověk, který není duchovním vědcem, bude pro všechno, co koná jako příslušník určitého národa, vzývat patos, impulzivnost a krev, bude se ten, kdo prošel duchovně-vědeckým vývojem, cítit spojen s tím či oním národem karmou.

To je jedno zduchovníení této věci. Navenek může probíhat totéž, navenek může člověk, pociťuje-li toto zduchovníení, projevoval totéž; vnitřně však ta věc bude zduchovníená a on bude pociťovat úplně jinak než ten, kdo svou příslušnost [k národu] pociťuje jaksí jen animálně.

Tady zrovna vidíte bod, kdy příslušnost k duchovní vědě dělá z duše něco jiného, přináší do duše jiné naladění. Zároveň však vidíte, jak dalece obecné vědomí doby zaostává za tím, co by dnes lidé mající vůli mohli dobře vědět. Obecné vědomí doby ani nemůže jinak než chápat příslušnost člověka k národnosti podle krve, anebo podle toho, co je velmi málo řízeno krví, avšak je to řízeno ve spojitosti s krví a z tohoto nahlížení na krev. Bude-li celá tato záležitost chápána jako záležitost karmy, prosadí se mnohem jemnější pojetí této příslušnosti. Tomu, kdo se vědomě připojí k té či oné národnosti, se pak vynoří určité jemné pojmy a tím se uskuteční karmický obrat.

Konflikty mezi národy

Ať už tu věc ale bereme jakkoli, ať v nedokonalém smyslu, v němž to dnes nutně pociťuje největší část lidstva, nebo v dokonalejším smyslu, v němž to člověk může pociťovat jako příslušník duchovní

vědy, stále platí, že v důsledku obecných poměrů světa je dnes lidstvo rozlišeno do skupin. A nic než současné události nás nemůže přivést bolestněji k vědomí, že toto skupinové rozlišení tu je dnes přítomné vysokou měrou. Přitom se toto skupinové rozlišení mnohdy směšuje se zcela jinými poměry a skutečnostmi, aby se myslí lidí ztížilo pochopení toho, proč se v lidstvu mohou vyskytovat tak bolestné rozpory, tak bolestné disharmonie, jaké se teď vyskytly.

Zkrátka v tom, čeho se tu dotýkáme, spočívá cosi tragického, co by nemělo mít nic do činění s běžnou logikou, s vnějším povrchním usuzováním; ať už tu věc totiž chápeme jako záležitost krve, nebo jako záležitost karmy, krev spočívá pod logikou, karma nad ní. Proto v důsledku toho, oč se tu jedná, nutně vznikají v lidském soužití konflikty a tyto konflikty musíme prostě chápat jako nutnost. Domněnka, že se tyto konflikty dají posuzovat podle stejných pojmů, které platí mezi jednotlivými lidmi, vede k největším omylům a velký omyl spočívá v tom, že dnes se o konfliktech mezi národy mluví v nejširších kruzích tak, jako by šlo o lidské konflikty, o konflikty mezi lidskými jedinci. Už jsem na to upozorňoval: Pojmy jako právo a svoboda jsou použitelné na jednotlivé lidské individuality, uvádět je však jako programové body pro národy apriorně znamená nic nevědět o zvláštnostech toho, co je spojeno s národností, a vůbec nemít vůli se těmito zvláštnostmi národností zabývat.

Pro toho, kdo do těchto věcí nahlíží a díky duchovnímu poznání je schopen vidět přirozené nutnosti, je víra, která dnes promlouvá z mnoha publikací, úplně stejná jako víra, kterou by měl žralok, kdyby řekl: Uzavřu dohodu s malými rybami, které jinak požívám! Požívat malé ryby je nelidské, nehumánní; skončuji s tím! - Podepsal by si tím vlastní rozsudek smrti, neboť ve světě je to zkrátka zařízeno tak, že žralok požívá malé ryby!

Musíme si získat opravdový cit pro to, že světu nemůžeme porozumět, nevidíme-li reálně nutné konflikty, jež vedou k tragičnosti ve světě. A zároveň jestliže se někdo domnívá, že by ve fyzickém světě mohlo existovat cosi jako ráj, znamená to naprosté neporozumění osobitosti fyzického světa. Ráj není na zemi. U těch, kdo chtějí budto jako utopii realizovat ve fyzickém světě nový Jeruzalém, nebo jako sociální demokraté dosáhnout nějakého jiného obecně uspokojivého stavu, musí nutně panovat neporozumění. Je hlubokým zákonem, že žije-li člověk zde ve fyzickém světě, k uspokojivému pojetí skutečnosti může dospět jen tehdy, je-li si vědom, že existují vyšší světy a že je svou duší s vyššími světy spojen. Jen když víme, že jsme občany vyšších světů, je možné uspokojení.

Proto by také s vymazáním duchovního vědomí lidstva nutně nastala doba, kdy by lidstvo již nedokázalo pochopit, proč je tady na světě tolik neštěstí, tolik konfliktů. Tyto konflikty lze vyřešit jen tehdy, vnímáme-li, že žijeme nejen ve fyzickém, ale i v duchovním světě. Pak začneme chápat: Stejně jako člověk nemůže být stále mladý, ale musí i stárnout, musí být také odstraňováno to, co bylo vybudováno; zároveň se vznikáním tu musí být i konflikty a zánik. Rozumíme-li tomu, pak rozumíme také tomu, že i mezi skupinami lidí musí docházet ke konfliktům. Tyto konflikty jsou tragikou ve světovém dění a jako tragické je musíme chápat. [...]

R. Steiner, přednáška pro členy Anthroposofické společnosti ze 7. ledna 1917 v Dornachu, in: Zeitgeschichtliche Betrachtungen. Das Karma der Unwahrhaftigkeit, II. díl, GA 174, str. 55nn.